

2. PRIVAT ÄGANDERÄTT OCH EKONOMISK TILLVÄXT*

DANIEL WALDENSTRÖM

Inledning

De senaste åren har intresset inom nationalekonomisk forskning för att studera institutioners roll för ekonomisk utveckling vuxit kraftigt. Delvis är detta nydanade intresse drivet av akademiska faktorer, som t.ex. att Douglass North 1993 fick Sveriges riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne, vilket inspirerat tillväxtforskare över hela världen att införliva hans teorier om institutionell kvalitet och förändring i sina ekonomiska modeller. En annan orsak är de omfattande policymisslyckanden som världsekonomin upplevde under 1990-talet. Trots att man ”införde” kapitalism och marknadsekonomi i många före detta kommunistländer uteblev den höga tillväxten, och många anser att Asienkrisen delvis orsakades av en endimensionell syn på handelspolitisk öppenhet och avregleringar. Enligt många pekar dessa erfarenheter på hur viktiga välfungerande politiska och ekonomiska institutioner är för att marknadsekonomin dynamiska krafter ska kunna verka fullt länge.

Det nya intresset för institutioner har av naturliga orsaker lett till ett ökat intresse för äganderättens betydelse för eko-

* Jag vill tacka Johan Almenberg, Niclas Berggren och Stefan de Vylder för insiktsfulla kommentarer på tidigare versioner av detta kapitel.

nomisk utveckling. Äganderätten är den kanske viktigaste institutionella byggstenen i Norths teori om ekonomisk utveckling. Han konstaterar i North (1981: 6) att frånvaron av ”effektiva” äganderätter förmodligen är huvudförklaringen till varför ekonomisk stagnation varit så mycket vanligare än ekonomisk tillväxt genom västvärldens ekonomiska historia. Rent empiriskt har dessa utsagor dock inte varit lätta att belägga. Mycket av den forskning som vuxit fram på senare år har gått ut på att lansera trovärdiga mått på äganderättsskyddets kvalitet, sant att hitta plausibla kopplingar till mätbara ekonomiska utfall.

I detta kapitel beskrivs huvudstråken i den empiriska nationalekonomiska forskningen om äganderättens betydelse för långsiktig ekonomisk utveckling och tillväxt. Kapitlet är indelat i fem avsnitt. Det första behandlar de teoretiska utgångspunkterna och problemen med att koppla samman privat äganderätt och ekonomisk tillväxt. Därefter beskrivs några av de viktigaste lärdomarna från den ekonomiska historien, vilket följs av en genomgång av resultaten i tillväxtstudier på nutida data. Därefter följer ett avsnitt om olika former av agrara äganderättsförändringar och deras effekt på ekonomisk aktivitet. Efter det beskrivs intellektuella äganderätter och deras betydelse för ekonomisk tillväxt, även det uppdelat mellan historiska och nutida erfarenheter. Slutligen presenteras en avslutande sammanfattning.

Teoretiska utgångspunkter och problem

En vanlig definition av äganderätten är att den ger ägaren av en tillgång följande tre ensamrätter (Libecap 2003): 1) rätten att bestämma över tillgångens användning, 2) rätten till den avkastning som tillgången genererar, 3) rätten att byta eller sälja tillgången till andra. Denna definition gäller i princip för alla former av ägande, dvs. oavsett om ägande är privat,

kollektivt eller kooperativt eller någon kombination av dessa.¹ Föreliggande studie kommer uteslutande att studera hur den *privata* äganderätten påverkat ekonomisk tillväxt, dels eftersom den utgör huvudfåran i den historiska och samtida forskningen om äganderätt och tillväxt och dels för att den är den mest omtalade äganderättsdimensionen i de policydiskussioner som idag förs i världen (se t.ex. IMF 2003, De Soto 2004 och Världsbanken 2005).²

Nationalekonomisk teori innehåller många aspekter på äganderättens betydelse för ekonomiskt beteende (se t.ex. Eggertsson 1990 och Libecap 2003). När det gäller dess tänkbara effekter på ekonomisk tillväxt finns emellertid ett antal som förtjänar särskilt intresse. Ronald Coase (Coase 1960), Harold Demsetz (Demsetz 1967) och Armen Alchian (Alchian och Demsetz 1973) har alla poängterat den positiva betydelsen för ekonomisk tillväxt av att ha väldefinierade privata äganderätter. I synnerhet gäller det den viktiga ”incitamenteffekten” som påverkar människors beslut att investera resurser i ekonomiska verksamheter. Om en människa med säkerhet vet att hon inte kommer att få ta del av avkastningen av hennes kostsamma investering, kommer hon inte att investera i verksamheten överhuvudtaget. Orsaken är helt enkelt att hon inte har några incitament att ta på sig den risk och de kostnader som investeringen skulle medföra. Att ha någon sorts privat äganderätt blir därmed ett i princip nödvändigt villkor för att ekonomisk aktivitet överhuvudtaget ska äga rum. I ett bredare marknadsperspektiv har Coase (1960) och Demsetz (1967) även poängterat att marknaden

- 1 Libecap (2003) räknar upp fyra nivåer av ägande: 1) allmänningar (*open access*) där alla har fritt tillträde och fri nyttjanderätt, 2) samfälligheter (*informal communal rights*) där bara några (gruppmedlemmar) har tillträde, 3) statligt ägande, vilket är en form av samfälligt ägande, samt 4) privat ägande.
- 2 Det är viktigt att understryka att studiet av t.ex. gemensamma resurser och de ofta informella äganderätter de vilar på har stor betydelse för ekonomisk aktivitet och utveckling (se t.ex. Ostrom 1990).

inte fungerar på bästa sätt om inte det finns någon privat äganderätt. En av grundpelarna i neoklassisk nationalekonomi är att marknadens priser reflekterar aktörernas preferenser och efterfrågan och att detta möjliggör för marknaden att effektivt allokera resurser och tillgångar till deras mest värdefulla användning. Om den privata äganderätten vore avsevärt begränsad och förknippad med framtida ägarintressekonflikter fanns en uppenbar risk att den marknadens utbud och efterfrågan snarare reflekterade beslut som var ämnade att undvika dessa konflikter istället för att generera största möjliga mervärde. I extremfallet skulle ägarrettsliga konflikter och mycket ovissa egendomsförhållanden kunna leda till att marknaden helt upphör att existera.

När inga privata äganderätter existerar överhuvudtaget, vilket har varit relativt vanligt i historien och även förekommer idag i de fall där ägandet är helt kollektiviserat, kan ibland ekonomiskt oönskade situationer uppstå. Ett välkänt exempel på detta är "allmänningens tragedi" (*tragedy of the commons*), där gemensamma resurser överutnyttjas eftersom ingen individ behöver ta personligt ansvar för den fulla kostnaden för sitt eget bruk av resursen. Huruvida lösningen på detta problem är att definiera privat ägande är emellertid inte alltid självklart. För det första måste man ha klart för sig att det i fallet med privatisering av allmänningar handlar om att *omfördela* äganderätten, från kollektiv till privat. För det andra är det inte kostnadsfritt att specificera privata äganderätter från grunden, eftersom detta ofta utmynnar i intressekonflikter mellan olika grupperingar som, om vinsterna med privatiseringen är stora, kommer att spendera stora resurser på att trycka på beslutsfattare (*rent seeking*) eller rentav direkta våldsaktioner, vilka båda är kostsamma för samhället. Samtidigt är dessa kostnader framför allt av engångskaraktär medan samhällskostnaderna för överutnyttjandet av gemensamma resurser är latent. Även om det finns exempel på situationer där de senare kostnaderna som en följd av kol-

lektivt ägande avhjälppts, t.ex. i fallet med överförbara nyttjanderätter av gemensamma resurser som utsläpp och fiskeri, är antalet exempel på motsatsen klart övervägande (Libecap 2003).

Framväxten och fördelningen av välfungerande äganderättsinstitutioner är till stor del en funktion av styrkebalansen mellan olika ekonomiska och politiska institutioner och aktörer i samhället. Som bl.a. North (1981, 1990, 2005), Olson (1982), Haber m.fl. (2002) och Acemoglu m.fl. (2005) hävdar, är de styrande politikerna (t.ex. kungar eller folkvalda regeringar) centrala i det att de både stiftat de lagar som både specificerar och fördelar äganderätten och är ansvariga för att dessa också upprätthålls. Om de styrande är enväldiga och dessutom politiskt ohotade finns en risk att de varken kommer att stifta välavvägda äganderättslagar eller avhålla sig från att själva förgripa sig mot sina undersåtars privata äganderätt genom olika former av expropriering. Ett sådant ohejdat egenintresse brukar emellertid leda till att undersåtarna upphör med de ekonomiska aktiviteter som kan exproprieras, vilket i sin tur signalerar till härskaren att exproprieringen varit för omfattande.³ Denna situation exemplifierar hur aktiv ekonomisk politik kan ha en negativ inverkan på äganderättens kvalitet och därmed på ekonomisk tillväxt. Det har emellertid ofta funnits konstitutionella ramverk (institutioner) som satt gränser för de styrandes godtycklighet i politiken och tvingat dem att följa vissa gemensamt uppsatta regler i hela samhällets intresse. I dessa fall finns tvärtom utrymme för att en aktiv ekonomisk politik skapar stabilitet och klara spelregler som gynnar äganderättskyddet och ekonomisk tillväxt. Grundbudskapet är att man *a*

3 Om härskarens politik emellertid varit alltför bristfällig och tidsinkonsistent har dessa signaler inte nått fram vilket lett till ekonomisk depression och misär bland befolkningen (se Olson 1982: kap. 2).

priori inte kan säga att politiker, eller förekomsten av en aktiv politik, har en given positiv eller negativ inverkan på den privata äganderätten. Detta är ytterst ett utfall som hör samman med den förda politikens innehåll, interaktionen med samhällets olika intressegrupperingar samt övriga institutioners kvalitet och inflytande. Sonin (2003) visar t.ex. att när äganderätten är otydligt definierad och rika privata aktörer har spenderat resurser på att säkra sin egendom genom andra och okonventionella skyddsmekanismer, kan förbättringar i äganderätten i själva verket motverka deras intressen eftersom detta skulle minska deras relativa försteg gentemot de äganderättslösa i ekonomin.

Att empiriskt studera sambandet mellan privat äganderätt och ekonomisk tillväxt medför en rad konkreta problem som måste hanteras på ett eller annat sätt. För det första är äganderätten och dess praktiska funktioner nära sammankopplade med andra samhällsinstitutioner, något som statistiker kallar *multikollinearitet*. Detta betyder konkret att en given förändring i äganderättsskyddet kan ge olika effekter på tillväxt eftersom den omgivande ekonomiska och politiska kontexten, som i sin tur formas av äganderättsskyddet, också förändras. T.ex. beskriver North (1981) hur förstärkta privata äganderätter i 1500-talets Spanien och 1700-talets England, visserligen av delvis olika karaktär, gav helt olika ekonomiska resultat beroende på att de konstitutionella ramverken gjorde reformerna olika trovärdiga bland medborgarna vilka i sin tur reagerade på olika sätt.

Ett andra problem som empirikern med nödvändighet kommer att stöta på är att det finns ett delvis omvänt orsakssamband, kallat *endogenitet*, mellan graden av äganderättsskydd och ekonomisk utveckling. T.ex. kan man hävda att invånare i rika länder oftare investerar i utbildning vilket leder till förbättrade samhällsinstitutioner när t.ex. domare blir bättre utbildade eller konflikter oftare löses genom förhandlingar än våld, vilket är nära sammankopplat med

stärkt institutionell kvalitet och äganderättsskydd.⁴ För att hantera endogeniteten använder många forskare ekonometrisk regressionstekniker som bygger på särskilda extravariabler, s.k. instrument, som samvarierar med äganderättsmättet men inte med tillväxtmättet. Även om insikten om endogenitetsproblemen förbättrats på senare år och instrumenteringstekniken varit till stor hjälp, kvarstår en hel del av problematiken eftersom instrumenten i sin tur kan vara av olika kvalitet, och även specificering av modell spelar stor roll för utfallet.⁵

För det tredje är det inte lätt att hitta bra mått på äganderättsskydd. De flesta existerande måtten bygger på subjektiva expertbedömningar av ett lands lagstiftning och kvaliteten på lagarnas upprätthållande (t.ex. domstolarnas kvalitet och graden av korruption), vilka knappast kan anses som lätta att gradera i siffror. Hur äganderättsskyddet verkligen fungerar är ju också en funktion av både formella lagar och informella samhällsnormer, vilka dessutom är mer eller mindre kopplade till en unik historisk och landspecifik kontext. Sammantaget innebär detta att såväl nivåskattningar som jämförelser mellan länder och tidsepoker är behäftade med stor osäkerhet. T.ex. hävdar vissa bedömare att det som för 250 år sedan betraktades som välfungerande patentlagstiftning (den engelska) idag skulle anses högst undermålig (Chang 2002: 82). Den empiriska tillväxtlitteraturen vilar helt och hållet på antagandet om att äganderättsmåtten är inbördes konsistenta och att relationen i äganderättsstatus

- 4 Glaeser m.fl. (2004) ger en översikt av denna diskussion och de referenser som den emanerar från.
- 5 Grundmotivet för att använda instrument i regressionsanalysen är att de, om de uppfyller vissa statistiska kriterier, upphäver den *statistiska* snedvridningseffekt på regressionskoefficienterna som endogenitet skapar i minsta kvadratmetodsskattningar (OLS). Huruvida instrumenten också är *ekonomiskt* relevanta beror på helt andra faktorer, nämligen ekonomisk teori och institutionell kontext.

mellan i olika länder är korrekt.⁶

Slutligen kan det vara på sin plats att nämna att ekonomisk tillväxt är en funktion av en mängd faktorer, såväl institutionella som mer konventionellt makroekonomiska. I förhållande till äganderätten finns det rentav de som anser att dessa andra faktorer är har en överordnad betydelse för ekonomisk tillväxt. T.ex. har La Porta m.fl. (1998, 1999) och Glaeser och Shleifer (2000) argumenterat för att ett lands juridiska tradition, som styr lagstiftningens och domstolarnas verksamhet, har skapat äganderättens struktur men inte tvärtom. På liknande sätt hävdar Glaeser m.fl. (2004) att humankapital påverkar äganderättens utformning och därmed är överordnad denna som bestämningsfaktor för ekonomisk tillväxt (se vidare diskussionen nedan). För andra relevanta tillväxtbestämmande variabler kommer detta kapitel emellertid inte att ge någon fullständig beskrivning av forskningen och resultaten i den ekonomiska tillväxtlitteraturen, utan läsare som vill ha en bredare översikt kan vända sig till t.ex. Barro och Sala-i-Martin (1995), Aron (2000) eller Glaeser m.fl. (2004).

Äganderätt och tillväxt i den ekonomiska historien

Västvärldens ekonomiska historia innehåller en lång rad exempel på hur äganderättens definiering och fördelning haft en central betydelse för långsiktig ekonomisk utveckling och välstånd. Detta avsnitt inleds med några exempel på hur det gick till när privata äganderätter specificerades och fördela-

6 Ett sätt att lösa eller åtminstone minska en sådan problematik är att istället för nivåer av äganderättsskydd använda *förändringar* i äganderättsskydd, vilket därmed statistiskt rensar bort den osäkra nivåeffekten och istället kan fokusera på t.ex. reformer som är lättare att observera och mäta. Hittills har inga av studierna i denna litteratur använt en sådan empirisk metodansats.

des där inga tidigare fanns. Därefter beskrivs den mer allmänna framväxten av en privat äganderätt och variationerna i denna mellan olika tidigmoderna europiska länder. Särskilt betonas hur franska, spanska och portugisiska härskare var restriktivare i att dela ut privat äganderätt än deras motsvarigheter i Nederländerna och England, och särskild tonvikt läggs på att försöka beskriva hur detta påverkade de olika ekonomiernas växtkraft. Efter några specialfall av bl.a. Sverige på 1800-talet och äganderättens effekt på städernas tillväxt i Europa beskrivs slutligen erfarenheterna av de politiska landdelningarna av Tyskland och Korea efter andra världskriget.

När inga privata äganderätter är definierade finns oftast heller ingen ekonomisk aktivitet av rang. Så fort emellertid en region eller en verksamhet börjar bli potentiellt lönsam och därmed ekonomiskt intressant, uppstår ett behov av att definiera rätten över både dess kontroll och avkastning. Äganderättsformering är dock en kostsam process eftersom aktörer ofta spenderar resurser på att få igenom sina specifika önskemål bl.a. genom påtryckningar på beslutsfattare. Libecap och Johnson (1979) undersöker det kommersiella uppvaknandet i den nordamerikanska västern under 1800- och 1900-talen när järnvägsutbyggnaden gjorde stora skogsområden ekonomiskt intressanta för timmerindustrin. En intressekonflikt uppstod dock när landområdena skulle delas upp mer konkret. Timmerindustrin, en traditionellt stor-driftsorienterad verksamhet, ville ha marken indelad i ett fåtal stora ägor medan politikerna var ideologiskt motiverade att istället gynna småskaligt ägande och delade upp skogsegendomarna i många, små enheter. Som svar på detta började timmerindustrin emellertid förfälska identiteter, namnteckningar och dessutom muta byråkrater för att i slutändan kunna summera flera små ägor till en stor landegendom. Libecap och Johnson visar att kostnaderna för denna omfattande bedrägeriverksamhet var mer än 30 pro-

cent högre än vad politikerna hade värderat den totala skogsarealen till. Med andra ord exemplifierade detta en mycket kostsam övergång från allmänningar till privat äganderätt där konkurrensen om förväntade vinster kostar mer än vinsternas värde (*rent dissipation*). Anderson och Hill (2002) ger emellertid en mer positiv beskrivning av egendomsprivatiseringar från samma tidsperiod och geografiska område, och hur privata initiativ kan övervinna problemen med kostsam konkurrens. Författarna dokumenterar hur små, enskilda aktörer gick samman i särskilda koalitioner för att mer effektivt kunna förhandla med de centrala myndigheterna om äganderätternas fördelning. I vissa situationer var det t.o.m. dessa individer som initierade uppdelningen av allmänningar i privat egendom. Dessa individer betecknas som äganderätts-entreprenörer (*property rights entrepreneurs*) som uppfinningsrikt löste de problem som låg i vägen för att realisera tidigare orealiserbara vinster.

Som redan antytts har samspelet mellan politik och ekonomi spelat en stor roll för den historiska utvecklingen av den privata äganderätten och dess betydelse för ekonomisk utveckling. Ett av de centrala elementen i den neoklassiskt inspirerade institutionella modell som North och Thomas (1973), North (1981) och Olson (1982) använder är just att förklara maktbalansen mellan västvärldens härskare och undersåtar och hur detta drev fram institutionell förändring. I takt med demografiska fluktuationer och teknologisk utveckling i olika sektorer, som t.ex. transport, försvar, industri och boktryckeri, fluktuerade maktbalansen, vilket kunde leda till att härskare delade med sig av äganderätten i utbyte mot fortsatt politiskt stöd eller för att förmå folket att fortsätta delta i produktiv verksamhet. På samma sätt kunde förändringen leda till att politikernas makt stärktes och den privata äganderätten kringskars på folkets bekostnad.

Ett mycket tidigt exempel på hur de styrande tvingades dela med sig av äganderätten är det engelska frihetsbrevet

Magna Carta, det avtal från 1215 där den engelske kungen Johan utan land, efter resningar från adeln och kyrkan, gav dessa grupper skriftligt skydd mot godtycklig statlig expropriering av deras egendom. Rosenberg och Birdzell (1986: 119) hävdar att denna kodifiering av privat äganderätt lade grunden till en allmän respekt för den privata äganderätten i England och därmed gynnade en kommersiell utveckling som gav engelsmännen en tydlig ekonomisk fördel framför grannländerna.

Under senare medeltida perioder och under vad som ibland kallas den tidigmoderna epoken (ca 1400-1600) beskriver North och Thomas (1973), North (1981) och Rosenberg och Birdzell (1986) hur skillnader i förstärkningar av den privata äganderätten fick betydande ekonomiska konsekvenser. I de feodala och auktoritära kungadömena Spanien, Portugal och Frankrike hade kungarna stor makt i förhållande till övriga grupper, i synnerhet adeln och borgarståndet, men förstås även till den övriga befolkningen. Delvis berodde detta maktförhållande på att länderna befann sig i ständiga konflikter vilket gjorde befolkningen villig att byta äganderätt mot militärt beskydd, vilket i sin tur resulterade i höga skatter på egendom och arbete, godtycklig och restriktiv reglering av utrikeshandeln samt en ofta inkonsekvent och ineffektiv jordbrukspolitik. Sammantaget skapades i dessa länder ett samhällsklimat präglad av osäkerhet, en ovilja att ta risker samt inte minst ett stort utrymme för korrup­tion och byråkrati.⁷ Den samlade ekonomisk-historiska forskningen anser idag att dessa faktorer låg till grund för det bristfälliga investeringsklimat och den negativa ekonomiska utveckling som dessa länder visade upp under lång tid.

En kontrast mot de autokratiska kungadömena på konti-

7 Se bl.a. Drelichman (2004, 2005) för ingående beskrivningar av hur den spanska kronan under 1400–1600-talen använde regleringar, skatter och korrup­tion för att stärka sin egen position samtidigt som dessa instrument långsiktigt undergrävde hela landets ekonomi.

zenten var renässansens Nederländerna och England, två handelsorienterade ekonomier med traditioner av visst privat ägande och decentraliserade politiska strukturer. I Nederländerna fanns sedan senmedeltiden en effektivt uppbyggd handelsorganisation som kompensation för avsaknaden av egna råvaror. Med hjälp av en välutvecklad skeppsindustri och en strategiskt viktig dominans av Europas sillfiske byggde holländarna upp en mäktig handelsflotta som snabbt konkurrerade ut den tyska Hansan och tog över den lukrativa andrahandsmarknaden för såväl ostasiatiska kryddor som sydamerikanska ädelmetaller. Efter revolten mot habsburgarna i slutet av 1500-talet, bildades en federal republik baserad på självstyrande städer och regioner som alla befrämjade frihandel på lands och till sjöss (*Mare Liberum*). Allen (2000) visar att det holländska jordbruket, som huvudsakligen bestod av självägande bönder, under hela medeltiden fram till från 1800-talet var bland de mest produktiva i hela Europa.⁸

Englands tidigmoderna ekonomiska historia innehåller många exempel på positiva långsiktigt ekonomiska effekter av förstärkningar av den privata äganderätten. Även om landet alltsedan Magna Carta hade en tradition av ett relativt starkt äganderättskydd fördjupades denna bl.a. genom framväxten av den engelska juridiska *common law*-traditionen (t.ex. Glaeser och Shleifer 2000) samt den tidiga skiftesrörelsen (*enclosure movement*) där det medeltida uppspaltade kollektivjordbruket ersattes av större privata marker med betydande produktivitetsvinster som följd.⁹ Den kanske mest välkända engelska äganderättsreformen i historien är emellertid den följde på den ärorika revolutionen 1688–89 som den beskrivits i North och Weingasts (1989) mycket citerade studie. Revolutionen, som var oblodig men som hade före-

8 Se North (1981: kap. 11) och i Cameron och Neal (2003: 150 ff).

9 See bl.a. Cameron och Neal (2003: 166–167, 271–272) och Allen (2000).

gåtts av blodiga sammanstötningar och t.o.m. en kungaavriktning, resulterade i en maktindelning mellan kronan och parlamentet där inbyggda kontrollmekanismer (*checks and balances*) skapade ett politiskt jämviktsläge. Denna konstitutionella reform medförde även att kungahuset förlorade makten över statsupplåningen till parlamentets nyinrättade centralbank, Bank of England, vilket därmed slutgiltigt separerade den utgiftskontrollerande makten (regeringen och kungen) från den intäktskontrollerande makten (parlamentet).¹⁰ North och Weingast hävdar att dessa konstitutionella förändringar var avgörande för att statsmakterna skulle kunna ge trovärdiga utfästelser till sina undersåtar, medborgarna, om att det nu var slut på godtyckliga och oförutsägbara omfördelningar och konfiskeringar av privat egendom. Effekterna blev omfattande. Den stabiliserade finanspolitiken gjorde statsobligationer mindre riskfyllda vilket sänkte ränteläget i ekonomin (statskuldräntan blev för första gången ”riskfri ränta”). Detta ökade i sin tur engelsmännens investeringvilja såväl i nya statslån (statskulden ökade mycket kraftigt under en 50-årsperiod) men även i mer riskabla värdepapper som handlades på den nyetablerade riskkapitalmarknaden, vilken därmed också expanderade kraftigt. I ett ännu längre perspektiv möjliggjorde dessa förstärkningar av den privata äganderätten att resurser frigjordes till den kapitalackumulering som låg till grund för den engelska industrialiseringen på 1700- och 1800-talen. Visserligen har nyare ekonomisk-historisk forskning visat att några av de positiva effekter som North och Weingast lyfter fram kanske inte var så tydliga, om de ens existerade.¹¹ Grundbudskapet

10 Parlamentet hade redan kontrollen över beskattningen, vilket dock kungen tidigare struntat i.

11 Den kanske viktigaste kritiken, framförd av bl.a. Quinn (2001) och Sussman och Yafeh (2004), är att de engelska räntorna mellan 1689 och 1750 steg snarare än sjönk, som North och Weingast påstår. Dessutom har man inte funnit stöd för att riskkapitalmarknaden expanderat på det sätt som North och Weingast beskrivit.

om att den konstitutionella reformen lade grunden för privat ägande och investeringsvilja är det dock idag få som ifrågasätter.

Även Sveriges ekonomiska historia innehåller exempel på hur institutionell förändring och förstärkta äganderättsinstitutioner föregått långsiktig ekonomisk tillväxt. Under 1800-talet genomfördes en rad liberala reformer i Sverige som på många områden liknade dem som England genomfört hundra år tidigare. De viktigaste var skiftesrörelsen, författningsförändringen 1809 (maktbalans mellan kung och riksdag), den äganderättsligt viktiga civillagen från 1826, penningpolitisk stabilisering i och med riksbankens utveckling mot centralbank, nya kredit- och kapitalmarknadsinstitutioner (affärsbanker, aktiebolagslagen 1848), folkskolereformen 1842 och näringsfrihetsförordningen 1864. Enligt Johan Myhrman (Myhrman 1994: kap. 3) låg dessa institutionella förbättringar till grund för den snabba svenska industrialiseringen som inleddes på 1870-talet och som inom fyrtio år förde Sverige från Europas underklass till att vara ett av dess allra rikaste länder. Myhrmans fokus på institutionell förändring som förklaring till den svenska industrialiseringen var förvånansvärt nog länge närmast unik inom svensk ekonomisk historieskrivning. Svenska ekonomhistoriker var snarare inriktade på mer traditionella faktorer som t.ex. förändringar i utländsk efterfrågan eller utvecklingen av det svenska banksystemet, vilka efter Myhrmans välunderbyggda framställning knappast längre kan ses som centrala.

Städernas framväxt och urbaniseringen är ytterligare ett område där forskare hävdar att man kan observera effekterna av begränsningar i den privata äganderätten. De Long och Shleifer (1994) och Acemoglu m.fl. (2005b) har båda försökt mäta just detta genom att för olika tidpunkter i historien mäta storleken på vissa europeiska städer och koppla denna till graden av auktoritativt (dvs. äganderättsfientligt) styre i regionen. För ett stort antal städer under perioden 1000-

1800 finner båda studierna en tydligt negativ tillväxteffekt av att makthavarna brister i sin respekt för privat äganderätt. T.ex. uppskattar De Long och Shleifer att befolkningen i städer med omkring 30 000 invånare vid början av ett århundrade växte ca 400 procent snabbare i regioner med icke-auktoritära härskare än i regioner med auktoritära, eller absolutistiska, härskare

Som ett sista exempel på äganderättens betydelse för ekonomisk utveckling skulle man kunna lyfta fram den mer moderna historiska erfarenheten från de politiskt motiverade länddelningarna efter andra världskriget, där Tyskland delades upp i Öst- och Västtyskland och Korea i Nord- och Sydkorea. Medan de nya statsbildningarna hade i princip likadana institutioner vad gäller geografi, språk, historia och kultur blev systemskillnaden i synen på privat äganderätt den kanske mest framträdande olikheten. Rosenberg och Birdzell (1986: 30) hävdar att ett socialistiskt system inte kan hålla en lika hög innovationstakt som marknadsekonomier på grund av bristerna i synen på den privata äganderätten. I en studie av investeringsviljan hos företag i de forna kommunistländerna i Central- och Östeuropa finner Johnson m.fl. (2002) att de länder som inte lyckats reformera sina ekonomier och där risken för statlig expropriering av privata tillgångar var stor och rättsapparaten omständlig och korrumperad hade mindre andel företag som reinvesterar sina vinster i produktiva ändamål. Effekten är den omvända i de länder där äganderätten byggts upp efter den politiska omdaning. Mot denna bakgrund skulle man alltså kunna göra en grov kvantitativ utvärdering av de ekonomiska effekterna av olikheterna i äganderätt, naturligtvis med förbehållet att landparen efter hand uppvisade fler olikheter än endast äganderättsskyddet.¹² Enligt Maddisons (2003) siffror hade Sydkorea år 2001 ca 13 gånger större BNP per capita

12 T.ex. var Sydkoreas demokratiska institutioner knappast på västerländsk nivå under lång tid.

än Nordkorea, trots att de endast 50 år tidigare var samma land. Liknande siffror är svåra att hitta för det tyska exemplet eftersom Östtyskland notoriskt manipulerade sina nationalräkenskaper i politiskt syfte.¹³ Vissa uppskattningar talar dock om att kostnaderna för Västtyskland (och sedermera Tyskland) att bygga upp kapitalstocken i det gamla DDR uppgick till flera hundra miljarder amerikanska dollar (Klein 2000). Även om dessa siffror, som sagt, enbart är grova uppskattningar kan de tillsammans med den historiska kontexten ändå ge en känsla för vilka konsekvenser de radikala skillnaderna i synen på privat äganderätt fick för ländernas långsiktiga ekonomiska utveckling.

Sammantaget visar lärdomarna från västvärldens ekonomiska historia att väldefinierade och säkerställda privata äganderätter ofta haft en avgörande positiv betydelse för långsiktig ekonomisk tillväxt. Även om detta kunnat beläggas kvantitativt endast i några få fall finns det å andra sidan nästan inga exempel på att det motsatta sambandet föreligger.

Tillväxtstudier på nutida internationella tvärsnitts- och paneldata

Inom den moderna empiriska tillväxtforskningen har äganderättsdimensionen fått ökad uppmärksamhet under senare år. De första studierna kom i mitten av 1990-talet och därefter har litteraturen tagit fart och dessutom genomgått en betydande kvalitetsförbättring, såväl vad gäller måtten på äganderätt som beträffande vilka ekonometriska metoder man använt. Denna metodologiska utveckling har i själva verket varit så signifikant att resultaten från de tidigaste stu-

13 *CIA World Fact Book* från 1987 uppgav t.ex. att Östtysklands BNP per capita var 100 dollar större än Västtysklands BNP, vilket kan ifrågasättas.

dierna knappt är jämförbara med dem från de senaste åren, även om detta inte gäller i samtliga fall. Tabell 1 sammanfattar de viktigaste resultaten i alla studier som diskuteras i detta avsnitt uppdelat på vilket äganderättsmått som använts. För varje studie finns dessutom en grov klassificering av den huvudsakliga ekonometriska metoden som använts (se nedan).¹⁴

Tabell 1. Empiriska studier av hur den privata äganderätten påverkar ekonomisk tillväxt

Äganderättsmått	Beskrivning av äganderättsmått	Äganderättens effekt på tillväxt
Begränsning av maktutövare (<i>constraints on the executive</i>)	Subjektiv bedömning av gränser för beslutfattarens maktutövning. Källa: Polity II, III, IV.	<i>Positiv:</i> Acemoglu m.fl. (2003) ^c , Rigobon och Rodrik (2004) ^a , Acemoglu och Johnson (2005) ^c , Acemoglu m.fl. (2005b) ^c <i>Ingen:</i> Keefer och Knack (1997) ^a , Glaeser m.fl. (2004) ^b
BERI	Subjektiv totalindex för investerarrisk, byggt på konfiskeringsrisk, kontraktsskydd, byråkratiska hinder samt infrastrukturkvalitet. Källa: Business Environmental Risk Intelligence (BERI).	<i>Positiv:</i> Knack och Keefer (1995) ^a , Keefer och Knack (1997) ^a
ICRG	Subjektiv totalindex byggt på följande fem äganderättsmått. Källa: International Country Risk Guide, Political Risk Services.	<i>Positiv:</i> Knack och Keefer (1995) ^a , Keefer och Knack (1997) ^a , Claessens och Laeven (2003) ^c
Rättssäkerhet (<i>rule of law</i>)	Allmän kvalitet på rättssystemet. Två källor: Ingår dels i ICRG (används av samtliga) samt ett mått av Kaufmann m fl som Rodrik m fl (2004) använder utöver ICRG:s.	<i>Positiv:</i> Barro och Sala-i-Martin (1995: 428–61), Barro (1996) ^b , Rigobon och Rodrik (2004) ^a , Rodrik m.fl. (2004) ^b
Frånvaro av korrupTION*	Graden av mutor inom handel, beskattning och polisskydd (ingår i ICRG)	<i>Ingen:</i> Barro och Sala-i-Martin (1995: 428–461) ^b
Byråkratisk kvalitet	Byråkratins autonomi från politiska påtryckningar (ingår i ICRG)	<i>Ingen:</i> Barro och Sala-i-Martin (1995: 428–461) ^b
Skydd mot expropriering*	Skydd mot konfiskering och förstatligande av privat egendom (ingår i ICRG)	<i>Ingen:</i> Barro och Sala-i-Martin (1995: 428–461) ^b , Glaeser m.fl. (2004) ^b .
Skydd mot kontraktsbrott*	Graden av samhällets upprätthållande av ingångna kontrakt (ingår i ICRG)	<i>Positiv:</i> Keefer och Knack (1997) ^a <i>Ingen:</i> Barro och Sala-i-Martin (1995) ^b
Social infrastruktur	Genomsnitt av ICRG (se ovan) och ett öppenhetsindex baserat på tariffnivåer, tullskydd, andelen statliga exportmonopol samt klassning som socialiststat	<i>Positiv:</i> Hall och Jones (1999) ^b

14 Metodklassifikationen syftar till att ge läsaren en bild av vilken hänsyn som tagits till de olika problem med endogenitet och multikollinearitet som beskrevs i avsnitt 2.

Äganderättsmått	Beskrivning av äganderättsmått	Äganderättens effekt på tillväxt
Privat äganderättsskydd	Subjektiv bedömning av frihet från statlig styrning av rättssystemet, avtalsfrihet, konfiskeringsrisk. Källa: Heritage Foundation.	<i>Positiv:</i> Goldsmith (1995) ^a , Claessens och Laeven (2003) ^a , Roll och Talbott (2003) ^b , Acemoglu och Johnson (2005) ^c
Rättsäkerhet och privat äganderättsskydd	Subjektiv bedömning av rättssystemets oberoende från politiker och militär, skyddet för intellektuell äganderätt o.dyl. Källa: Fraser Institute.	<i>Positiv:</i> Carlsson och Lundström (2002) ^b , Berggren och Jordahl (2005) ^b
Andelen ägande som inte är statligt*	Subjektiv fyrgradig skala för statligt ägande inom jordbruk och näringsliv (STATPROP). Källa: Scully och Slottje (1991).	<i>Positiv:</i> Torstensson (1994) ^a
Skydd mot statliga konfiskeringar*	Subjektiv fyrgradig skala för konfiskeringsrisken av privat egendom (ARBSEI). Källa: Scully och Slottje (1991).	<i>Positiv:</i> Torstensson (1994) ^a
Patentskydd	Subjektiv femgradig skala om olika aspekter på patentskyddet. Källa: Ginarte och Park (1997) (Gould och Gruben använder eget index som relaterar länders patentskydd till USA:s regler).	<i>Positiv:</i> Claessens och Laeven (2003) ^a , Gould och Gruben (1996) ^c <i>Delvis positiv:</i> Falvey m.fl. (2004) ^b

Not: Se respektive studie för mer detaljerad beskrivning av mått och källor. Beroende variabel (ekonomisk tillväxt) är oftast förändring i BNP/capita för ett stort antal länder under olika tid-
perioder. Hall och Jones (1999) använder dock nivåer av produktivitet, kapitalackumulation,
utbildning och inkomst medan Roll och Talbott (2003) använder nivåer av BNI per capita.

a huvudsaklig ekonomisk regressionsmetod är OLS (minsta kvadratmetoden).

b huvudsaklig ekonomisk regressionsmetod är robusta varianter av OLS.

c huvudsaklig ekonomisk regressionsmetod är IV (instrumenteringsregressioner).

* variabeln har döpts om för att jämföras med övriga variabler som stiger i graden av ägande-
rättsskydd.

Den första ”generationen” studier i detta fält är Torstensson (1994), Goldsmith (1995), Knack och Keefer (1995), Barro och Sala-i-Martin (1995: 428–461) Barro (1996), Keefer och Knack (1997) och Hall och Jones (1999). Gemensamt för dessa studier är att de betraktar äganderättsinstitutionernas kvalitet som exogena förklaringsvariabler i tillväxtregressionen, något som redan diskuterats som problematiskt i detta kapitelns inledning. De variabler som använts är dock ungefär desamma som för senare år, ofta baserade på subjektiva bedömningar av risken olika specifika områden, som t.ex. risken för statlig konfiskering av privat egendom, den all-

männa rättssäkerheten, byråkratiska handläggningstider, konstitutionella gränser för makthavares maktutövning, korruption m m.¹⁵ Det bör noteras att vissa av dessa mått förvisso inte är rena mått på äganderättens kvalitet, utan också mäter angränsande institutionella dimensioner såsom kvaliteten på lagstiftning och domstolar och även politiska rättigheter. Resultaten i de flesta av dessa studier pekar på relativt starka positiva statistiska samband mellan länders äganderättsskydd och tillväxt i BNP per capita. Effekten är dels direkt och dels indirekt genom att starka äganderätter ökar incitamenten för humankapitalinvesteringar vilket i sin tur ökar tillväxten (se t.ex. Keefer och Knack 1997). Barro och Sala-i-Martin (1995) uppvisar visserligen statistiskt insignifika resultat för fyra av ICRG:s fem delkomponenter, dvs. frånvaro av korruption, byråkratisk kvalitet, skydd mot expropriering och skydd mot kontraktsbrott.¹⁶ Dessa hör dock till undantagen och orsakerna kan vara det relativt lilla antalet länder som ingår, val av instrumenteringsvariabler eller helt enkelt att något samband inte finns.

Istället för att analysera äganderättens effekt på förändringar i BNP per capita (som mått på ekonomisk tillväxt) väljer Hall och Jones (1999) och Roll och Talbott (2003) att använda nivåer av produktion eller inkomst som beroende variabel, vilka är mer stabila och undviker oönskad variation som kan påverka resultaten. Hall och Jones använder dessutom industriproduktion per arbetare (produktivitet), kapitalackumulation och utbildning som utfallsmått eftersom de är mer intuitiva än det kraftigt aggregerade BNP-måttet. Som mått på äganderätt använder Hall och Jones också ett annorlunda mått, ”social infrastruktur”, vilket är oviktad sammanvägning av ICRG och ett index för öppenhet i utrikeshandeln (se tabell 1). Deras resultat pekar på ett robust positivt samband mellan en välfungerande social infrastrukt-

15 Se tabell 1 och även Aron (2000) för ytterligare beskrivningar.

16 Detta diskuteras särskilt i Barro och Sala-i-Martin (1995: 439–440).

tur och alla deras makroekonomiska variabler. Roll och Talbott (2003) använder bruttonationalinkomst per capita som utfallsvariabel men fokuserar på sådana äganderättsmått som de anser är påverkningsbara för dagens politiker, vilket skulle ge resultaten formen av konkreta policyimplikationer. Deras statistiska skattningar antyder att mer än 80 procent av variationen i inkomst kan härledas till något av de policyinstrument man tittar på, varav de två viktigaste är kvaliteten på den privata äganderätten samt storleken på den svarta marknaden (ett korruptionsmått). Även om resultaten naturligtvis är intressanta och statistiskt mycket robusta, kan de diskuteras, särskilt utifrån valen av beroende variabel och ekonometriska analysmetoder som inte förekommit någon annanstans i litteraturen.

I en andra "generation" tillväxtstudier på institutioners och äganderättsskyddets betydelse har bl.a. Daron Acemoglu och medförfattare i en rad studier (Acemoglu m.fl. 2001, 2002, 2003, 2005a, 2005b) betonat endogenitetsproblematiken och vikten av att instrumentera för denna. Deras argumentation utgår från att dagens institutioner oftast grundades i historien och att detta gjordes av de aktörer som de var i beslutsfattande ställning. Precis som La Porta m.fl. (1998, 1999) och North m.fl. (2000) också poängterat innebär detta att tidigare kolonier till stor del har de institutioner som deras tidigare kolonisatörer (t.ex. England, Spanien, Frankrike) bestämde att de skulle få. Enligt Acemoglu m.fl. var detta dock inte automatiskt en kopiering av kolonisatörens institutioner till kolonierna, utan beroende av om de europeiska kolonialmakterna beslutade sig för att själva befolka sina kolonier, och därmed etablera sina politiska, juridiska och ekonomiska institutionerna, eller att enbart sätta upp en organisation för att expropria kolonins rikedomar men låta lokalbefolkningarna sköta resten, vilket inte ledde till samma institutionella överföring. Detta beslut var i sin tur beroende av kolonins lokala hälsorisker, mätt som

mortaliteten, samt den lokala befolkningstätheten där tätare befolkade kolonier inte behövde kolonistörernas egen medverkan. Acemoglu m.fl. använder dessa två faktorer, mortaliteten och befolkningstätheten, som instrument för huruvida dagens institutionella ramverk ger de styrande stor frihet att expropriera sina undersåtar eller inte (de använder i stort sett samma mått på äganderättsinstitutioner som tidigare studier). Resultaten i alla dessa studier pekar på i allmänhet mycket positiva och robusta samband mellan äganderättsskyddet (och några andra institutionella förutsättningar) och ekonomisk tillväxt.

Men hur viktig är egentligen den privata äganderätten för ekonomisk tillväxt i förhållande till andra institutionella förutsättningar, t.ex. säkerheten att skriva kontrakt uppfylls? Ett innovativt försök att empiriskt besvara detta spörsmål är studien av Acemoglu och Johnson (2004). Utgångspunkten är Norths (1981) distinktion mellan "kontraktinstitutioner", vilka garanterar upprätthållandet av skriva kontrakt och därmed grunden för ekonomiska transaktioner, och "äganderättsinstitutioner", som förhindrar godtycklig statlig konfiskering av privat egendom och därmed ökar incitamenten att investera m.m. Med hjälp av sina numera välkända instrumenteringstekniker och ett stort internationellt dataset med ett flertal institutionella variabler, finner författarna att sambandet äganderättsinstitutioner och långsiktig tillväxt, investeringar och finansiell utveckling är robustare än det för kontraktinstitutioner. Ett liknande försök att jämföra äganderättsskyddets tillväxteffekt med andra förklarande variablers är Rodrik m.fl. (2004). De finner att äganderätten, vilket de tar som mått på allmän institutionell kvalitet, är den mest robusta förklaringsvariabeln till ekonomisk tillväxt i jämförelse med flera andra bakgrundsvariabler, som t.ex. geografi, marknadsintegration, och öppenhet för handel.

Trots de till synes samstämmiga resultaten i båda genera-

tionerna tillväxtstudier lanserade Glaeser m.fl. (2004) allvarlig kritik av deras tillvägagångssätt och resultat. Först och främst kritiserar deras sätt att mäta privata äganderättsinstitutioner, vilka är rena beskrivningar av tidigare förd politik men där ingen hänsyn tagits till om politiken förts av enväldiga diktatorer eller av folkvalda regeringar. Skillnaden är grundläggande eftersom diktatorer själva bestämmer vilken politik de vill föra medan demokratiskt valda regimer begränsas av röstmajoriteter och andra konstitutionella ramverk. Glaeser m.fl. poängterar att negligerandet av denna dimension går rakt emot Douglass Norths definition av institutioner, vilka i hög grad är just restriktioner på maktthavarna. Särskilt kritiserar Acemoglu med fleras val och motiveringar av de instrument på vilka deras empiriska ansats helt och hållet vilar. Glaeser m.fl. presenterar här en mothypotes där vad kolonistatorerna i själva verket förde med sig var sitt humankapital och att det var detta som lade grunden för de institutioner vi ser idag. Denna alternativa förklaring stöds även av det faktum att de instrument som Acemoglu använt är mycket mer korrelerade med humankapitalnivåerna år 1900 och idag än med de institutioner som de är avsedda att förklara. I en avslutande egen empirisk undersökning visar Glaeser m.fl. att humankapital mycket riktigt är en mer djupliggande orsak än t.ex. äganderättskyddet till långsiktig tillväxt, dels genom sina direkta effekter på innovationer och investeringar och dels genom sin positiva effekt på institutionell utveckling. De finner dock att den privata äganderätten har en egen positiv inverkan på tillväxt, om än av underordnad karaktär.

Sammanfattningsvis pekar de flesta resultaten från dagens tillväxtforskning om äganderättens betydelse på en positiv effekt på långsiktig ekonomisk tillväxt. Trots att det finns stora skillnader mellan studierna i termer av äganderättsmått, behandling av endogenitet och val av instrument finns det hittills ingen studie som uppvisar ett signifikant negativt

samband mellan en väldefinierad privat äganderätt och tillväxt. Tvärtom finner majoriteten av studierna, baserade på olika mått och testmetoder, att sambandet är signifikant positivt. Rodrik (2004: 1) beskriver robustheten i denna positiva effekt på följande vis. ”Institutioner är *kausala* i bemärkelsen att om ett fattigt land kunde byta ut sina rådande spelregler och förstärka äganderätten för entreprenörer och investerare skulle detta sannolikt leda till en långsiktig förbättring i landets produktiva kapacitet” (min översättning).

Jordbruk, investeringar och äganderätt

Jordbruket och dess organisering är ett av de områden där äganderätsfrågor spelat en central roll sedan lång tid tillbaka. Vi har i detta kapitel redan stött på ett par exempel på detta, t.ex. ”allmänningens tragedi” där investeringsproblemen med kollektivjordbruk diskuteras, eller skiftesrörelsen på 1700- och 1800-talen som är historiens mest betydelsefulla agrara äganderätsreform, fundamental för kommande perioders urbanisering, befolkningstillväxt och ekonomiska utveckling. I detta avsnitt behandlas några ytterligare lärdomar av hur äganderätsfrågor har betydelse för jordbrukets produktivitet och investeringar, med ett särskilt fokus på dagens utvecklingsekonomier.

Äganderättens effekt på investeringsviljan är en viktig fråga för många utvecklingsekonomer och biståndsforskare. Under senare år har en förhållandevis omfattande empirisk forskningslitteratur växt fram som särskilt studerar vilka effekter på bönders investeringsvilja och landegendomars värde som landreformer, privatiseringar och ett allmänt formaliserat jordägande haft. I en mycket uppmärksam bok av Hernando De Soto (De Soto 2004) konstateras att folkmajoriteten i de flesta av dagens utvecklingsländer saknar ett privat ägande i form av bostad eller åkermark, vilket därmed

utestänger dem från den lagliga, formella ekonomin där transaktionskostnaderna är låga och priserna effektivare än i den informella sektorn. Problemet, enligt De Soto, är emellertid inte att dessa länders medellösa invånare saknar tillgångar. Tvärtom uppskattar han att dessa oregistrerade tillgångar i t.ex. Peru är värda upp till 14 gånger mer än landets samtliga direktinvesteringar i modern tid.¹⁷ Problemet är istället att utvecklingsländerna nästan helt saknar fungerande äganderättsinstitutioner, vilka utgör grunden för att ge människor incitament att fullt ut använda sina tillgångar på ett produktivt sätt, inte minst i den formella ekonomin. Den bristande respekten för privat ägande manifesteras bl.a. av den omfattande byråkratin och därmed stora kostnader som omgärdar ägarfrågor och dessas förändring. T.ex. krävs det för att registrera en tomt på obebodd ökenmark i Egypten att man går igenom 77 procedurer i offentliga och privata instanser under en period på upp till 14 år.¹⁸

I andra empiriska studier har man kunnat konstatera att en förstärkning av äganderätten leder till öknings i jordbruksinvesteringar, men att processen också är kostsam och avhängig en viss grundläggande kvalitetsnivå på övriga institutioner. Besley (1995) finner i en studie av bönder i Ghana att de som själva äger sin mark investerar betydligt mer i förbättrade jordbruksprodukter, och att detta snarare är en effekt av stärkta incitament (jfr Coase 1960 och Demsetz 1967) än något de gör för att öka ett framtida försäljningsvärde av sin fastighet. Liknande positiva investeringseffekter på jordbruksinvesteringar har observerats efter att ägandet formaliserats, dvs. gått från oregistrerat till registrerat. Lanjouw och Levy (2002) fann visserligen att ecuadorianska fastighetsägare blev mer investeringsbenägna efter reformer som stärkte deras privata äganderätter, men de fann

17 Här åsyftas särskilt en uppskattning av det samlade värdet av alla olagliga stads- och landsbygdsegendomar (De Soto 2004: 46).

18 De Soto (2004: 32).

också att kostnaderna att certifiera egendom tidvis var mycket höga, ibland motsvarande mer än hundra procent av den totala hushållskonsumtionen per familj och år. Över en längre tidshorizont torde dock nettoeffekten vara positiv eftersom certifieringskostnaden är av engångskaraktär. Carter och Olinto (2003) finner å sin sida ett annat problem med utvidgade privata äganderätter i en miljö av imperfekta finansiella institutioner. Bland bönder i Paraguay var det framför allt de med (relativt) stora jordbruk som tjänade på formaliserade äganderätter i kontakten med den formella banksektorn medan småjordbrukarna inte upplevde någon sådan positiv effekt. Det framgår inte om det var så att den positiva effekten uteblev (dvs. ingen ökning i antalet banklån eller mängd bankkrediter) eller om effekten rentav var negativ (dvs. minskade lån och krediter). Slutsatsen blir därför främst att äganderättsförstärkningar kan ha oförutsedda, och ibland oönskade, fördelningseffekter. Nettoeffekten på tillväxten torde dock sällan vara starkt negativ.

Äganderätten verkar också öka värdet på stads- och landsbygdsegendomar. I en rad undersökningar som sammanfattas i Världsbankens *World Development Report* från 2005 (Världsbanken 2005: kap. 4), beskrivs hur jordbruk i Brasilien, Indonesien, Filippinerna och Thailand uppvisade värdeökningar på mellan 43 procent och 81 procent efter en formalisering av ägandet. På liknande sätt ökade värdet på vissa stadsegendomar i filippinska Manila och Davao, Guayaquil i Ecuador och Lima i Peru med mellan 14 och 58 procent.

Alston m.fl. (1996, 1999) har kartlagt den kommersiella expansionen i Amazonas djungler där stora arealer av tidigare obrukad jord givits till storbönder men även stora grupper av landlösa. Resultaten av dessa privatiseringar har inte varit entydigt positiva, även om författarna kunde konstatera att förfogandet över en giltig lagfart ökade landvärdet med mellan 20 och 50 procent. Andra positiva effekter är emellertid mycket svåra att mäta eftersom privatiseringarna

föregicks av omfattande och kostsamma politiska påtryckningskampanjer från böndernas och de landlösas sida.

Sammanfattningsvis visar erfarenheterna från agrara äganderätsreformer att såväl mängden investerare som det samlade värdet på jordbruksarealen stiger i takt med privat ägande. Förvisso uppstår också signifikanta kostnader i samband med registreringar av lagfarter. Det mesta talar dock för att den ekonomiska nettoeffekten för en förstärkning av en privat äganderätt är positiv.

Intellektuell äganderätt och tillväxt

Hittills har detta kapitel diskuterat begreppet äganderätt utifrån en relativt allmän utgångspunkt där den sagts reglera risken för godtycklig statlig konfiskering av privat egendom. De teoretiska förutsägelseerna om äganderättens effekter på ekonomisk aktivitet och tillväxt har med denna definition varit närmast genomgående positiva. Inom specialområdet intellektuell egendom och intellektuella äganderätter är situationen emellertid mer problematisk och kräver därför ett separat avsnitt. Med intellektuell äganderätt menar man oftast följande tre områden: a) *patentlagstiftning*, dvs. rätten att ensamt förfoga över avkastningen av sina uppfinningar, b) *varumärkeskydd*, dvs. ensamrätten till namnet på registrerade företag och varumärken samt c) *upphovsrätten*, dvs. rätten till innehållet i egna texter eller andra artistiska produkter. Detta avsnitt inleds med en översikt av de teoretiska sambanden mellan dessa rättigheter och ekonomisk tillväxt och följs sedan av en beskrivning av empiriska belägg från såväl historien som nutida undersökningar.¹⁹

¹⁹ Trots den nära kopplingen till endogen tillväxtteori och dess diskussion om vikten av innovationer och teknologisk utveckling för ekonomisk tillväxt, kommer detta avsnitt inte explicit ta upp dessa aspekter utan den intresserade läsaren hänvisas till t.ex. Aghion och Howitt (2001).

En teoretisk översikt i Maskus (2000) visar tydligt att det finns både positiva och negativa förutsägelser om sambandet mellan stärkta intellektuella äganderätter och ekonomisk tillväxt. De mest framträdande positiva är följande: incitamentseffekten (som motiverar aktörer att alls uppfinna och ta patent), ökad informationsspridning om ny teknik (via publiceringen av nya patent), ökad teknikspridning (via direktinvesteringar inom multinationella företag eller licensiering av tillverkning i tredje världen) samt bättre u-landsanpassning av innovationer (då detta är en del av den globala marknaden).²⁰ På den negativa sidan är de vanligaste argumenten följande: monopoleffekten (dvs. marknadsineffektiviteten som följer av att patentinnehavare ges monopolrätt under en viss tid), försämrad teknikspridning (framförallt till utvecklingsekonomier där de informella kostnaderna för imitationer redan är höga), dyra administrationskostnader (juridisk uppföljning av äganderättskyddet är dyrt, särskilt för fattiga länder) samt sysselsättningsnedgång (förmodligen kortsiktig) inom plagieringsindustrierna (där man lever på att tillverka och sälja icke-auktoriserade kopior av dataprogram, mediciner, musik etc).

Historiska erfarenheter av intellektuell äganderätt och tillväxt

Teknologisk utveckling i form av nya uppfinningar och innovationer av produkter och processer har genom historien varit en central drivkraft till långsiktig ekonomisk tillväxt. Inom historieforskningen finns emellertid olika åsikter om hur denna utveckling kan kopplas till graden av intellektuell

²⁰ Bhagwati (2002) är emellertid kritisk till denna sista punkt eftersom det är skillnad mellan att ha ett behov av en vara och att kunna köpa den ("Poor countries have need, but no effective demand").

äganderätt. En gruppering, tveklöst den största, hävdar att sambandet är huvudsakligen positivt medan en mindre gruppering varit mer kritisk till hållbarheten i de bevis som framförts.

De flesta teknologihistoriskt intresserade nationalekonomer poängterar den positiva historiska tillväxteffekten av en väldefinierad intellektuell äganderätt. Joel Mokyr (Mokyr 2005) lyfter fram Englands industriella revolution som ett framstående exempel: ”Systemet med en relativt väldefinierad privat äganderätt, liksom den i Storbritannien under 1600- och 1700-talen, var helt klart en förutsättning. Utan den ... skulle alla de investeringar och det entreprenörskap som krävs för att tillämpa ny kunskap i stor skala aldrig ha ägt rum. ... I synnerhet är den intellektuella äganderätten, och därmed tydliga belöningar för dem som bidrar till att öka samhällets kunskapsbas, av helt avgörande betydelse” (min översättning). Englands första patentlagstiftning (*Statute of Monopolies*) infördes 1632, vilket var 150–200 år innan några liknande bestämmelser uppstod i andra rika länder. T.ex. fick USA sin första patentlag 1791, Frankrike sin 1793 och de mindre europeiska länderna sina en bit in på 1800-talet.²¹ Denna 160 år långa skillnad i äganderättsskydd lyfter Mokyr (1994) fram som ett viktigt belägg, i synnerhet mot bakgrund av att Frankrike hade en ännu större hemmarknad än England, rika tillgångar på trä och mineraler och dessutom besatt en spetskompetens inom de flesta vetenskapliga områden.

Khan (2002) och Khan och Sokoloff (2004) är också i grunden positiva till den intellektuella äganderättens betydelse för ekonomisk utveckling, även om de är mer skeptiska till hur det tidiga engelska patentsystemet fungerade. I

21 Världens första patentlagstiftning uppstod i statsstaten Venedig 1474, då uppfinnare gavs 10 års exklusiv rätt till sina egna uppfinningar. Den första svenska patentlagstiftningen kom 1834 (Chang 2002: 83 f).

själva verket anser Khan (2002: 12) att det i praktiken var knappt funktionsdugligt före reformeringen 1852.²² Kahn och Sokoloff är framför allt intresserade av hur den nordamerikanska patentlagstiftningen fungerade men även av vilka lärdomar den och den engelska kan erbjuda dagens utvecklingsekonomier. Deras första lärdom är att graden av demokratisering i samhället har betydelse för hur väl äganderättsskyddet fungerar. I Europa, och särskilt Storbritannien, var patent- och upphovsrättsskydden var ofta riggade för att ge skydd åt redan rika och privilegierade uppfinnare. T.ex. gavs länge patent enbart för större, kapitalintensiva uppfinningar vilket tydligt diskriminerade penningsvaga entreprenörer med små förbättringar (mikroinnovationer) av redan befintlig teknologi (ofta makroinnovationer). I USA fanns däremot sällan specifika krav och dessutom sattes patenteringsavgifterna medvetet mycket lågt för att ge så många som möjligt tillträde.

En andra lärdom enligt Khan (2002) är att informationsspridningen som följer av publicering av patent spelade en stor roll för systemens effektivitet. I England begränsades publikationsspridningen till städerna, vilket gjorde att mycket få uppfinningar kom från de agrart dominerade regionerna. I USA däremot spreds patenten medvetet till alla landsändar vilket lade grunden för innovativa verksamheter på flera håll än på den nordöstra Atlantkusten. För det tredje betonar Khan skillnaderna mellan patentskydd och upphovsrätt, där framför allt den senare också berör mer övergripande demokratiska rättigheter som tillgången till och spridningen av kunskap. Khan noterar dessutom att USA under hela 1800-talet var en notorisk upphovsrättsbrytare, bl.a. genom att medvetet tillåta publicering av i synnerhet brittiska texter och forskningsresultat utan att någon royalty beta-

²² Engelsmännen kallade själva lagen för "medeltida" och igångsatte under 1700- och 1800-talen ett otal offentliga utredningar om hur den kunde göras mer effektiv.

lades. Hon poängterar dessutom att dessa juridiskt tveksamma utgivningar förmodligen var viktiga för utvecklandet av en nordamerikansk forsknings- och innovationsverksamhet, och därmed indirekt för hela USA:s långsiktiga ekonomiska utveckling. Ytterligare lärdomar som Khan drar från historien är att det måste finnas en gräns för innovatörernas monopolrättigheter samt att den optimala nivån på äganderättsskyddet förmodligen varierar mellan olika industri-sektorer.

En mer kritisk hållning till den intellektuella äganderättens inverkan på historisk tillväxt har framkommit under senare tid, och särskilt mot hur dagens industriländer driver frågan gentemot utvecklingsekonomier i Afrika, Latinamerika och Asien. Chang (2002) anser att de rika länderna idag, via IMF, Världsbanken och manifesterat i det TRIPs-avtal som WTO-länderna slutit, ”sparkar undan stegen” för världens fattiga genom att förorda kontraproduktiva utvecklingsstrategier som de själva dessutom aldrig följde när de var utvecklingsekonomier för hundra år sedan. Det handlar därmed om huruvida historieskrivningen enligt Mokyr och andra är helt förenlig med fakta. Ett av Changs viktigaste argument är att äganderättsskyddet i Västeuropa och USA på 1800-talet var ytterst bristfälligt och att inte ens dagens utvecklingsländer skulle överväga att stifta sådana ofullkomliga lagar. Dessutom poängterar han hur svårt det är att generalisera om kvaliteten på äganderättsskydd i historien eftersom mätproblemen är avsevärda då lagarna i hög grad varit både land- och historiespecifika och vi vet ännu mindre om hur de upprätthölls i praktiken (Chang 2002: 82). Ytterligare en observation av Chang är att varken Nederländerna eller Schweiz hade någon egentlig patentlagstiftning före slutet av 1800-

23 Det bör noteras att Chang själv fått utstå hård kritik för sina selektiva urval, onyanserade historiebetraktningar och tidvis anmärkningsvärda missar av centrala texter om historisk- ekonomisk utveckling (se bl.a. kritiken av Irwin 2003).

talet, dvs. långt efter att deras respektive industrialiseringar inletts (Chang 2002: 84 f).²³ Moser (2005) ger visst stöd till en skeptisk inställning till patentlagstiftningens inverkan på innovativ verksamhet. I en omfattande studie av uppfinningar som ingick i världsutställningarna i London och Philadelphia under 1800-talets senare hälft finner hon ingen skillnad i antalet innovationer mellan länder med och utan patentlagstiftning. Intressant nog finner hon däremot att patentlagarna, eller frånvaron av dessa, påverkade inom vilka industrier den innovativa verksamheten förlades. I länder utan patentlagar var innovationer vanligast i industrier där företagshemligheter var lättast att hålla, som t.ex. livsmedelsutveckling eller forskningsinstrument.

Sammanfattningsvis ger den historiska forskningen en huvudsakligen positiv bild av det intellektuella äganderättsskyddets tillväxteffekter och det finns ytterst få, om ens några, fall där effekten verkar ha varit påtagligt negativ. Emellertid förekommer en intressant metodologisk diskussion där mätproblem och urvalsfrågor kastat visst tvivel på tidigare resultat.

Nutida studier av intellektuell äganderätt och tillväxt

Ett antal studier av intellektuell äganderätt i mer nutida sammanhang har inte lyckats finna någon stark direkteffekt på ekonomisk tillväxt, även om man funnit vissa indirekta samband. Gould och Gruben (1996), Claessens och Laeven (2003) och Falvey m.fl. (2004) använder internationella tvärsnitts- och paneldatabaser och som mått på intellektuellt äganderättsskydd olika index som skapats på delvis subjektiva grunder efter granskningar av länders lagstiftningar och dess implementering. Intressant nog finner ingen av dessa studier någon stark direkteffekt på tillväxt oavsett hur de

väljer att testa sambandet. Detta behöver dock i sig själv inte innebära annat än att den något oklara teoretiska bilden också gör sig gällande i den empiriska verkligheten. Gould och Gruben finner emellertid relativt starka tillväxteffekter om man interagerar äganderättsnivån med ländernas öppenhet för utrikeshandel, i genomsnitt på 0,66 procent per år.²⁴ Claessens och Laeven finner att företag som har högre andel intellektuellt kapital i sin totala kapitalstock, och därmed är potentiellt mer utsatta för plagieringsattacker av konkurrenter, investerar mer i länder där det intellektuella äganderättsskyddet är starkare och mer utbyggt.²⁵

En möjlig förklaring till de svaga uppmätta direkteffekterna är att länders relativa utvecklingsnivå spelar roll, vilket konstigt nog ingen av de nämnda studierna kontrollerat för. Falvey m.fl. finner nämligen att tillväxteffekten av stärkt äganderättsskydd är mycket positiv i både de rikaste och de fattigaste länderna (mätt utifrån BNP) medan den är obefintlig (dock inte negativ) i medelinkomstländer. För att förklara detta lanserar författarna en hypotes om att intellektuell äganderätt har stor påverkan på internationella teknologiflöden, dvs. direktinvesteringar, som ofta äger rum inom multinationella företag där den huvudsakliga innovationsverksamheten är förlagd i hemlandet, ofta ett rikt land, medan tillverkningen förlagts till ett land där produktionskostnaderna är låga, ofta ett fattigt land. Denna förklaring skulle dessutom förklara varför medelinkomstländer till stor del hamnar vid sidan av dessa flöden och därmed missar de positiva tillväxteffekterna av stärkta intellektuella ägande-

24 Det bör dock noteras att det mått på öppenhet som författarna använder egentligen är ett utfallsmått som i senare forskning har visat sig högst endogent i förhållande till tillväxttakten och därmed fungerar mindre bra i en tillväxtregression av denna typ.

25 Författarna utgår från amerikanska företagsdata (COMPSTAT) från vilka de räknar ut relationstalet mellan intellektuellt och reall kapital inom varje industri baserat på unido:s data och klassificeringar.

rätter. Empiriska belägg för denna hypotes ges delvis av såväl Bransetter m.fl. (2005) som Lerner (2002). De förra studerar data över just multinationella företag, med USA som hemland, och deras separat rapporterade intäkter av royalties (proxy för omvänt teknikflöde) från olika länder. Dessa resultaträkningsdata på företagsnivå kopplar författarna till information om äganderätsreformer i olika länder, av vilka några är utvecklingsländer där de nordamerikanska företagen har produktionsanläggningar. Författarna finner starka samband mellan förstärkning av äganderättsskyddet och teknologiöverföring. Liknande resultat finner Lerner (2002) i sin studie av 177 signifikanta förändringar i patentlagstiftning i 60 länder över de senaste 150 åren. Även om Lerner data kan diskuteras i termer av jämförbarhet, finner han att när ett land förstärker sitt patentskydd gynnar detta i högre grad utländska framför inhemska innovatörer och i högre grad rika framför fattiga länder.

En annan förklaring till varför tillväxteffekterna inte framträder på makronivå är att de helt enkelt inte är särskilt starka. Maskus (2000) citerar forskning som belägger att kostnaderna och marknadsineffektiviteterna med långdragna patentmonopol är påtagliga. När det gäller kostnader för administrering och genomförande av dessa lagar visar siffror att detta är potentiellt ett problem för de allra fattigaste länderna. När det gäller risken för minskad sysselsättning inom plagieringsindustrierna i utvecklingsländer finns däremot inget stöd för att den skulle vara av signifikant ekonomisk natur för något land.

En tredje möjlig förklaring till varför de ovan citerade studierna finner inga eller svaga tillväxteffekter av väldefinierade intellektuella äganderätter är att som vi diskuterat i tidigare avsnitt det verkar finnas en påtaglig återkopplings-effekt, dvs. endogenitet. Maskus (2000) ger exempel på studier av internationella data som visar att patentlagstiftningens kvalitet ökar i ett lands BNP per capita, i dess mängd

forskning och utveckling, dess öppenhet mot utrikeshandel och dessutom kvaliteten på andra ekonomiska och politiska institutioner. Detta betyder att man inte kan dra slutsatser utifrån enkla korrelationer eller otillräckligt sofistikerade regressionsanalyser av denna fråga.

Avslutande diskussion

Detta kapitel har beskrivit dagens nationalekonomiska och ekonomisk-historiska forskning om sambandet mellan privat äganderätt och ekonomisk tillväxt. Både teoretiska argument och empiriska belägg har diskuterats och sammanfattats. Effekterna är ofta indirekta och komplexa och det pågår idag flera mät- och metoddiskussioner inom den empiriska tillväxtlitteraturen om hur detta lämpligast ska hanteras.

Huvudbudskapet i huvuddelen av den här refererade forskningen är emellertid att en väldefinierad privat äganderätt utgör en starkt positiv faktor för långsiktig ekonomisk tillväxt. Rent teoretiskt är det till att börja med svårt att föreställa sig att någon överhuvudtaget skulle vilja investera i verksamheter vars utkomst man inte själv fick någon del av. Den historiska forskningen visar också att regioner med auktoritära makthavare med liten respekt för privat ägande nästan alltid utvecklats sämre än regioner där äganderätten varit mer utbyggd. Tydliga exempel på detta är 1600-talets Spanien och Frankrike och även efterkrigstidens Östtyskland och Nordkorea. Förstärkningar av den privata äganderätten har däremot ofta haft klart positiva tillväxteffekter. Historiska exempel på detta är jordbrukets skiftesrörelse på 1700- och 1800-talets Europa eller de konstitutionella förändringarna i 1690-talets England och 1800-talets Sverige, som enligt vissa forskare var avgörande för dessa länders framgångsrika industrialiseringar. Nutida exempel finns i dagens utvecklingsländer där många studier av landreformer visar hur for-

malisering av människors privata ägande av jordegendomar ökat värdet och investeringarna i dessa egendomar. Även i makroperspektivet visar de flesta studier av internationella landtvärsnitt på en positiv tillväxteffekt av relativt säkerställda privata äganderätter.

När det gäller forskningen om den intellektuella äganderätten och tillväxten är bilden något mindre entydig. Delvis beror detta på att ekonomisk teori faktiskt inte ger lika entydigt positiva förutsägelser om tillväxteffekterna, bl.a. orsakat av den monopolmakt som patentlagstiftningen ger upphov till. Icke desto mindre betvivlar få idag att grunden för långsiktig teknologisk utveckling är en välfungerande intellektuell äganderätt, något som huvuddelen av den ekonomisk-historiska forskningen också ger vid handen. Teknikflöden och innovationsmönster är möjligen mer komplexa i dagens globaliserade värld, men även resultaten för nutida ekonomisk tillväxt är uteslutande positiva eller icke-signifikanta, och aldrig negativa.

Referenser

- Acemoglu, D. och Johnson, S. (2005). "Unbundling Institutions". *Journal of Political Economy* 113(5): 949–997.
- Acemoglu, D., Johnson, S. och Robinson, J. (2001). "The Colonial Origins of Comparative Development: An Empirical Investigation". *American Economic Review* 91(5): 1369–1401.
- Acemoglu, D., Johnson, S. och Robinson, J. (2002). "Reversal of Fortune: Geography and Development in the Making of the Modern World Income Distribution". *Quarterly Journal of Economics* 117(4): 1231–1294.
- Acemoglu, D., Johnson, S. och Robinson, J. (2005a). "Institutions as the Fundamental Cause of Long-Run Growth". I Aghion, P. och Durlauf, S. (red) *Handbook of Economic Growth. Volume 1A*. Amsterdam: Elsevier.

- Acemoglu, D., Johnson, S. och Robinson, J. (2005b). "The Rise of Europe: Atlantic Trade, Institutional Change and Economic Growth". *American Economic Review* 95(3): 546–579.
- Acemoglu, D., Johnson, S., Robinson, J. och Thaicharoen, Y. (2003). "Institutional Causes, Macroeconomic Symptoms: Volatility, Crises, and Growth". *Journal of Monetary Economics* 50(1): 49–123.
- Aghion, P. och Howitt, P. (2001). *Endogenous Growth Theory*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Alchian, A. A. och Demsetz, H. (1973). "The Property Rights Paradigm". *Journal of Economic History* 33(1): 16–27.
- Allen, R. C. (2000). "Economic Structure and Agricultural Productivity in Europe, 1300-1800". *European Review of Economic History* 3(1): 1–25.
- Alston, L. J., Libecap, G. D. och Schneider, R. (1996). "The Determinants and Impacts of Property Rights: Land Titles on the Brazilian Frontier". *Journal of Law, Economics, and Organization* 12(1): 25–61.
- Alston, L. J., Libecap, G. D. och Mueller, B. (1999). *Titles, Conflict and Land Use: The Development of Property Rights and Land Reform on the Brazilian Frontier*. Ann Arbor: The University of Michigan Press.
- Anderson, T. L. och Hill, P. J. (2002). "Cowboys and Contracts". *Journal of Legal Studies* 31(2): 489–514.
- Aron, J. (2000). "Growth and Institutions: A Review of the Evidence". *World Bank Research Observer* 15(1): 99–135.
- Barro, R. (1996). "Democracy and Growth". *Journal of Economic Growth* 1(1): 1–27.
- Barro, R. och Sala-i-Martin, X. (1995). *Economic Growth*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Berggren, N. och Jordahl, H. (2005). "Does Free Trade Really Reduce Growth? Further Testing Using the Economic Freedom Index". *Public Choice* 122(1–2): 99–114.
- Beck, T., Demirgüç-Kunt, A. och Levine, R. (2003). "Law and Finance: Why Does Legal Origin Matter?". *Journal of Comparative Economics* 31(5): 653–675.
- Bhagwati, J. (2002). "Intellectual Property Protection and Medicines". *The Financial Times*, 17 september 2002.
- Bransetter, L. G., Fisman, R. och Foley, C. F. (2005). "Do Stronger Intellectual Property Rights Increase International Technology Transfer? Empirical Evidence from U.S. Firm-Level Panel Data". *Quarterly Journal of Economics*. Kommande.
- Cameron, R. och Neal, L. (2003). *A Concise Economic History of the World. From Paleolithic Times to the Present*. Oxford: Oxford University Press.

- Carlsson, F. och Lundström, S. (2002). "Economic Freedom and Growth: Decomposing the Effects". *Public Choice* 112(3-4): 335-344.
- Carter, M. R. och Olinto, P. (2003). "Getting Institutions 'Right' for Whom? Credit Constraints and the Impact of Property Rights on the Quantity and Composition of Investment". *American Journal of Agricultural Economics* 85(1): 173-186.
- Chang, H.-J. (2002). *Kicking Away the Ladder. Development Strategy in Historical Perspective*. London: Anthem Press.
- Claessens, S. och Laeven, L. (2003). "Financial Development, Property Rights, and Growth". *Journal of Finance* 58(6): 2401-2436.
- Coase, R. (1960). "The Problem of Social Cost". *Journal of Law and Economics* 3(1): 1-44.
- De Long, B. J. och Shleifer, A. (1994). "Princes or Merchants? City Growth before the Industrial Revolution". *Journal of Law and Economics* 36(2): 671-702.
- De Soto, H. (2004). *Kapitalets mysterium. Varför kapitalismen segrar i västerlandet och misslyckas på alla andra håll*. Stockholm: Atlantis och Axxess.
- Demsetz, H. (1967). "Toward a Theory of Property Rights". *American Economic Review Papers & Proceedings* 57(5): 347-359.
- Drelichman, M. (2004). "Sons of Something: Nobility, Taxes and Local Political Control in Sixteenth-Century Castile". Unpublished paper. University of British Columbia, Vancouver.
- Drelichman, M. (2005). "All That Glitters: Precious Metals, Rent Seeking and the Decline of Spain". *European Review of Economic History*. Kommande.
- Eggertsson, T. (1990). *Economic Behavior and Institutions*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Falvey, R., Foster, N. och Greenaway, D. (2004). "Intellectual Property Rights and Economic Growth". GEP Research Paper. Nottingham University, Nottingham.
- Ginarte, J. C. och Park, W. G. (1997). "Determinants of Patent Rights: A Cross-National Study". *Research Policy* 26(4): 283-301.
- Glaeser, E. och Shleifer, A. (2002). "Legal Origins". *Quarterly Journal of Economics* 117(4): 1193-1229.
- Glaeser, E., La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F. och Shleifer, A. (2004). "Do Institutions Cause Growth?". *Journal of Economic Growth* 9(2): 271-303.
- Goldsmith, A. A. (1995). "Democracy, Property Rights and Economic Growth". *Journal of Development Studies* 32(2): 157-174.
- Gould, D. M. och Gruben, W. C. (1996). "The Role of Intellectual Property Rights in Economic Growth". *Journal of Development Economics*

- 48(2): 323–350.
- Haber, S., North, D. C. och Weingast, B. R. (2002). "The Poverty Trap. If Economists Are So Smart, Why Are Developing Countries So Poor?". *Hoover Digest* 24(4). <www.hooverdigest.org/024/haber.html> (2005-09-27).
- Hall, R. E. och Jones, C. I. (1999). "Why Do Some Countries Produce So Much More Output Per Worker Than Others?". *Quarterly Journal of Economics* 114(1): 83–116.
- International Monetary Fund (2003). *World Economic Outlook. Growth and Institutions. April 2003*. Washington: International Monetary Fund.
- Irwin, D. A. (2003). Recension av Chang, H.-J. (2002). *Kicking Away the Ladder: Development Strategy in Historical Perspective*. London: Anthem Press. <eh.net/bookreviews/library/0777.shtml> (2005-09-27).
- Johnson, S., McMillan, J. och Woodruff, C. (2002). "Property Rights and Finance". *American Economic Review* 92(5): 1335–1356.
- Keefer, P. och Knack, S. (1997). "Why Don't Poor Countries Catch Up? A Cross-National Test of an Institutional Explanation". *Economic Inquiry* 35(3): 590–601.
- Kahn, B. Z. (2002). *Intellectual Property and Economic Development: Lessons from American and European History*. London: British Commission on Intellectual Property Rights.
- Khan, B. Z. och Sokoloff, K. L. (2005). "Institutions and Technological Innovation During Early Economic Growth: Evidence from the Great Inventors of the United States, 1790–1930". I Garcia Penalosa, C. och Eicher, T. (red) *Institutions and Growth*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Klein, L. R. (2000). "Peace and Prosperity in North East Asia". Föredrag vid The ECAAR-Japan Symposium on Peace and Prosperity in North-east Asia, Japan, 19 september 2000.
- Knack, S. och Keefer, P. (1995). "Institutions and Economic Performance: Cross-Country Tests Using Alternative Institutional Measures". *Economics and Politics* 7(3): 207–227.
- La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A. och Vishny, R. W. (1998). "Law and Finance". *Journal of Political Economy* 106(6): 1113–1155.
- La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A. och Vishny, R. W. (1999). "The Quality of Government". *Journal of Law, Economics, and Organization* 15(1): 222–279.
- La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A. och Vishny, R. W. (2002). "Investor Protection and Corporate Valuation". *Journal of Finance* 57(3): 1147–1170.
- Lanjouw, J. O. och Levy, P. I. (2002). "Untitled: A Study of Formal and

- Informal Property Rights in Urban Ecuador". *Economic Journal* 112(482): 986–1019.
- Lerner, J. (2002). "150 Years of Patent Protection". *American Economic Review Papers & Proceedings* 92(5): 221–225.
- Libecap, G. D. (2003). "Property Rights". I Mokyr, J. (red) *Oxford Encyclopedia of Economic History*. Oxford: Oxford University Press.
- Libecap, G. D. och Johnson, R. N. (1979). "Property Rights, Nineteenth Century Federal Timber Policy, and the Conservation Movement". *Journal of Economic History* 79(1): 129–142.
- Maddison, A. (2003). *The World Economy: Historical Statistics*. Paris: OECD.
- Maskus, K. (2000). "Intellectual Property Rights and Economic Development". *Case Western Reserve Journal of International Law* 32(3): 471–506.
- Mokyr, J. (1994). "Technological Change, 1700–1830". I Floud, R. och McCloskey, D. (red) *The Economic History of Britain since 1700. Volume I*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mokyr, J. (1990). *The Lever of Riches: Technological Creativity and Economic Progress*. New York: Oxford University Press.
- Mokyr, J. (2005). "Long-Term Economic Growth and the History of Technology". I Aghion, P. och Durlauf, S. (red) *Handbook of Economic Growth. Volume 1B*. Amsterdam: Elsevier.
- Moser, P. (2005). "How Do Patent Laws Influence Innovation? Evidence from Nineteenth-Century World's Fairs". *American Economic Review* 95(4): 1214–1236.
- Myhrman, J. (1994). *Hur Sverige blev rikt*. Stockholm: SNS.
- North, D. C. (1981). *Structure and Change in Economic History*. New York: W. W. Norton & Company.
- North, D. C. (1990). *Institutions, Institutional Change, and Economic Performance*. Cambridge: Cambridge University Press.
- North, D. C. (2005). *Understanding the Process of Economic Change*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- North, D. C. och Thomas, R. P. (1973). *The Rise of the Western World: A New Economic History*. Cambridge: Cambridge University Press.
- North, D. C. och Weingast, B. (1989). "Constitutions and Commitment: The Evolution of Institutions Governing Public Choice in Seventeenth-Century Britain". *Journal of Economic History* 49(4): 803–832.
- North, D. C., Summerhill, W. R. och Weingast, B. (2000). "Order, Disorder, and Economic Change: Latin America vs. North America". I Bueno de Mesquita, B. och Root, H. (red) *Governing for Prosperity*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Olson, M. (1982). *The Rise and Decline of Nations: Economic Growth,*

- Stagflation, and Social Rigidities*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Ostrom, E. (1990). *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Quinn, S. (2001). "The Glorious Revolution's Effect on English Private Finance: A Microhistory, 1680–1705". *Journal of Economic History* 61(3): 593–615.
- Rigobon, R. och Rodrik, D. (2004). "Rule of Law, Democracy, Openness, and Income: Estimating the Interrelationships". Working Paper. MIT, Cambridge, MA.
- Rodrik, D. (2004). "Getting Institutions Right". Working Paper. Harvard University, Cambridge, MA.
- Rodrik, D., Subramanian, A. och Trebbi, F. (2004). "Institutions Rule: The Primacy of Institutions over Geography and Integration in Economic Development". *Journal of Economic Growth* 9(2): 131–165.
- Roll, R. och Talbott, J. (2003). "Political and Economic Freedoms and Prosperity". Working Paper. UCLA Anderson School of Management, Los Angeles.
- Rosenberg, N. och Birdzell Jr., L. E. (1986). *How the West Grew Rich: The Economic Transformation of the Industrial World*. London: Tauris.
- Scully, G. W. och Slottje, D. J. (1991). "Ranking Economic Liberty Across Countries". *Public Choice* 69(2): 121–152.
- Sonin, K. (2003). "Why the Rich May Favor Poor Protection of Property Rights". *Journal of Comparative Economics* 31(4): 715–731.
- Sussman, N. och Yafeh, Y. (2003). "Constitutions and Commitment: Evidence on the Relation between Institutions and the Cost of Capital". Working Paper. Hebrew University, Jerusalem.
- Torstensson, J. (1994). "Property Rights and Economic Growth: An Empirical Study". *Kyklos* 47(2): 231–247.
- Världsbanken (2005). *World Development Report 2005: A Better Investment Climate for Everyone*. Washington: World Bank.